

El dia que van ploure bombes

El 23 de febrer de 1937, avui fa 75 anys, Flix va patir el primer bombardeig aeri de Tarragona. Les 125 bombes de l'aviació facciosa van matar vuit persones

PER A. CARALT

El 23 de febrer de 1937 Benigno Corbella es trobava al cafè, a Flix, jugant al 'burro' amb cinc companys, «altres persones jugaven al dòmino, altres treballaven a la 'fàbrica', com cada dia». L'exèrcit havia instal·lat artilleria antiaèria en un turó –on avui hi ha el dipòsit de l'aigua– per defensar la població d'un atac enemic però la població no esperava la magnitud d'allò imminent.

A les 10 de la nit, i amb la lluna ben il·luminada, el primer avió enemic, probablement de l'aviació feixista italiana, va llençar la primera bomba sobre la fàbrica química de Flix, considerat objectiu militar pels rebels a causa de la seva capacitat de produir explosius per a la República. Part dels tècnics alemanys que hi treballaven i que van ser repatriats el 1936 havien tornat a Espanya per treballar pel bàndol franquista. Un d'ells, Georg Kleeinschmidt, fou qui assenyalà les instal·lacions a bombardejar.

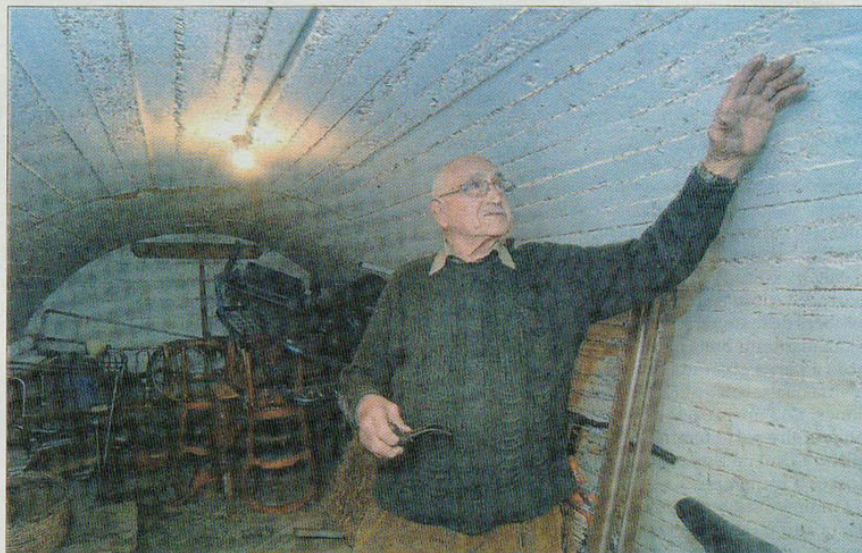
Vint minuts més tard s'inicià l'atac massiu sobre Flix que provocà danys enormes a la fàbrica química –avui Ercros–, a la via i l'estació del ferrocarril, a l'hospital de sang, a la fàbrica d'explosius de la cloratita –un explosiu de potassa, clorur amònic i nitrat que es comercialitzava des de 1923– i al nucli urbà.

Un celler com a refugi

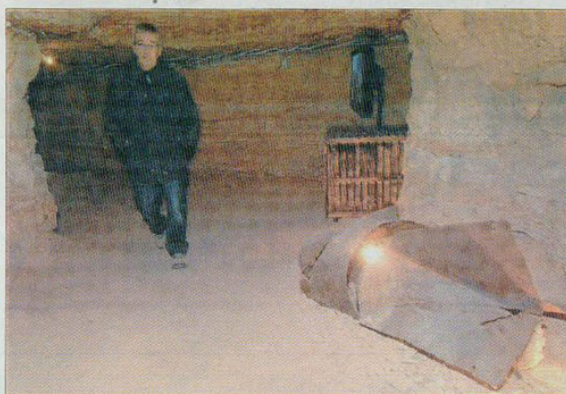
No va sonar cap alarma. La partida del 'burro' es va desfer i «cadascú va marxar allà on va poder» mentre la lluna plena permetia distingir amb claredat el raid aeri. Corbella es va dirigir a casa seva, al carrer Major, que disposava d'un celler que podia exercir de refugi. Mig centenar de veïns s'hi van amagar, entre vòmits i pànic. Altres van optar per marxar al camp, refugiar-se dins el túnel del ferrocarril o en altres cellers particulars.

El veí del carrer Major, inquiet, va sortir diversos cops de casa seva per observar on havien caigut les bombes, un total de 125. «Amb la claror de la nit veia com atacaven la fàbrica, era el seu objectiu».

El complex industrial i el seu entorn fluvial fou la zona amb més danys però no l'única. El nucli urbà, situat al costat mateix del complex, en fou una víctima col·lateral. «En una placeta va caure una bomba extraordinària on havia estat segons abans», relata ahir Corbella, de 92 anys d'edat. «Va causar un cràter de quatre metres de profunditat. Allí vaig perdre l'oremus i vaig marxar cap a casa».

El supervivent del bombardeig, Benigno Corbella, ahir al celler de casa seva utilitzat com a refugi. FOTO: J. REVILLAS

L'exregidor de Flix, Jaume Massip, impulsor de la museització del refugi antiaeri del carrer de Sant Josep. FOTO: JOAN REVILLAS

Tren destruït al complex químic de Flix arran del bombardeig del 23 de febrer de 1937. FOTO: ARXIU DE FLIX. FONS ÒSCAR KURZ

L'informe sobre el bombardeig elaborat per la Comissaria de Defensa Militar de Tarragona l'endemà, 24 de febrer, certifica que el raid va finalitzar a la 01.20 de la matinada. «L'endemà, vam sortir a arregar ferits i tam-

bé els morts». L'atac causà vuit morts i una vintena de ferits, atesos a l'hospital de sang situat al complex químic. La meitat de les víctimes era personal de la fàbrica que estava treballant aquella nit.

Corbella recorda els danys massius provocats al complex químic i un riu Ebre d'on havien estat escopits per l'efecte de les bombes centenars de peixos morts escampats per les vores.

Atacada més de vint cops

L'atac fou el detonant perquè l'Ajuntament de Flix, amb la col·laboració de l'empresa Saltos y Riegos del Ebro, encarregada aleshores de la construcció d'un pont sobre el riu, aprovés la construcció de fins a vuit refugis antiaeris per protegir la població i els treballadors de la fàbrica. El més extens s'habilità sota el complex químic, amb entrades des dels tallers i les cases dels directius de la fàbrica.

Pere Rams i Josep Maria Pérez, encarregats de la museització d'un dels refugis de la població el 2008, afirmen que la vila va patir més d'una vintena d'atacs aeris durant la Guerra Civil. El 1937 n'hi ha documentats cinc, mentre que la majoria es van produir l'estiu de 1938 durant la batalla de l'Ebre comesos per l'aviació italiana i la Legió Còndor alemanya.

La museització fou pionera a l'Ebre i l'any passat 2.750 persones van visitar-lo en el marc d'una vista guiada a diversos actius patrimonials del municipi. Tot i la tasca de recuperació de la memòria, Flix no ha programat cap acte de commemoració.

Però Corbella recorda els fets com si fos ahir. D'aquell dia i de l'entrada de les tropes triomfadores, quan un tinent de la Legió Còndor va entrar al seu comerç i li va demanar aigua. «Usted alemán, bombardear». «Sí, y primera vez yo venir aquí a bombardear», va obtenir com a resposta.